

fandt vi en herlig Hvileplads, hvorfra vi i Ro kunde nyde Naturens Skjønhed. Genazzano var skjult for os bag de skovbevoksede Klipper, men Olevano, vort næste Maal, præsenterede sig frit paa den anden Side af Dalen, og for Enden af denne havde vi Paliano med dens Baggrund af blaalige Høider. Rocca di Cavi og Capranica tegnede sig skarpt imod den klare Luft; bagved os havde vi Pisciano og det fjærne Civitella, Smaabyer ganske af samme Art som San Vito.

Som Myrer færdes Mænd og Kvinder med deres Lastdyr i de dyrkede Strøg dybt nede under os. De arbeide strængt fra den tidlige Morgen indtil Solens Nedgang, vandre utrættelig deres lange Veie med Byrder, som vilde trykke en kraftig Nordbo til Jorden, og holde ud i de vekslede Aarstider. Deres smaa Agre og i Terrasser opførte Vinhavere ere ubegribelig frugtbare under denne skjønne Himmel. Rankerne slynge sig mellem et Net af de slanke Canna-Rør eller hvile paa gaffelgredede Alme og Løn, og danne rige Guirlander med svulmende Klaser fra Træ til Træ, og imellem disse Rækker af Vinstokke voxer Mais og Hvede; over Kornet løfte sig atter Oliven-, Figen- og Mandeltræer, Fersken-, Æble-, Pære- og Pomegranattræer, Valnødder og Kastanier. Fra Vignen kommer Alt, hvad der udfordres til Familiens Ernæring: Hveden til Brød, Maisen til Polenta og *la pizza* (smaa Kager, der bages paa varme Stene og spises glohede), Grøntsager og Bønner tilligemed Olien, der skal faa dem til at glide ned, Vinen og Frugterne. Hvor er det muligt, at dette flittige Folk, der lever omgivet af saadanne Naturens Velsignelser, kan være saa ubeskrivelig fattigt? Aarhundreder af Plyndring og Undertrykkelse, Præsternes Aag, Uvidenheden og Overtroen give endnu ikke Forklaringen. Den maa væsentlig søges i de uheldige agrariske Forhold. Bonden eier som alt berørt ikke sin Jord. Den virkelige Eier er den adelige Familie, som fra gammel Tid besidder Højhedsretten; den kræver forlods en Fjerdedel af al Afgrøde. Dette kunde endnu gaa, men i de onde Aar har den lille Jordbruger, for at skaffe sig og Sine Føden, maattet laane, altid til blodige Renter, hos Baronerne, Klostrerne eller de enkelte Capitalister af hans egen Stand; han kan ikke betale, først sælges saa hans Jord til den rige Creditor, medens Træerne vedblive at være hans, og han maa da til Grundens nye Eier udrede en Fjerdedel eller vel endog en Halvdel af sin Høst; der kommer igjen et Misvæxtaar, og nu maa han sælge ogsaa Træerne, tilfreds, hvis Creditor vil beholde ham som sin Forpagter og afstaa ham en Del af Afgrøden. Fra nu af er Fattigdommen uoprettelig, intet Arbeide, ingen Sparsomhed kan mildne dens Lod. Endnu mere end Vinen er det Maishøsten, hvorpaa det kommer an; i Slutningen af Juli dannes den Kolbe, hvori Frugten sidder som gule Perler, og da kræves der Regn. Udebliver denne, saa forestaar der en Vinter med Sult og Nød, og hele Befolkningen anraaber derfor med den yderste Lidenskabelighed Himlen og Madonna om at gjøre en Ende paa Tørken; der foretages Processioner og holdes Kirkebønner, alle de Helgene, som antages at have nogen Indflydelse i de høiere Regioner, anraabes skiftevis og maa høre drøie Ord, naar de ikke hjælpe. I den yderste Nød pleier man at ty til den hellige Antonius af Padua; det er en kraftig Helgen, og han skaffer som oftest Regn, men det hjælper ikke at komme til ham, førend man først har prøvet de Andre. — Det er sørgeligt at sidde midt i denne af Himlen saa rigt udstyrede Egn og vide, at dens Befolkning lever under et saadant Tryk. Førend det lykkes det ny italienske Rige at gribe energisk ind i de agrariske Forhold og at gjengive den lille Jordbruger Eiendomsretten til den lille Plet, hvor han Aar for Aar udøser sin Sved som i et Danaidernes Kar, er der ikke nogen virkelig Fremgang i Velstand eller Oplysning at vente. Men det er ingen let Opgave at gjøre dette med Iagttagelse af erhvervede Rettigheder, og endnu er det gjenfødte Italien altfor optaget af at consolidere sin Tilværelse som Stat, til at det kan tænke paa at løse den.

Da vi fra San Vito naaede tilbage til Genazzano, var Solen allerede et godt Stykke nede imod Vest, men vi vilde dog ikke forlade Byen uden først at have gjort vor Opvartning hos dens fornemste Dame: Madonna del buon' consiglio. I Kirken, hvor dette Mirakelbillede har sit Capel, fandt vi hurtig en Sacristan, men inden han kunde forevise os Heligdommen, udkrævedes der en Tilladelse fra Kirkens geistlige Foresatte og desuden Nærværelsen af en Præst og en Chordreng. Det varede længe, førend alle Forberedelserne vare i Orden, og imens maatte vi siala os til Ro med at eftertænke denne Madonnas vidunderlige Historie. Paa en Tid, da Jøder og Saracener huserede med særlig Fanatisme i det hellige Land og skaanseløst tilintetgjorde Christendommens hellige Relikvier, fandt Madonna

det nødvendigt ved Flugten at unddrage sig disse Følgerser. Sit Hus i Nazareth lod hun Engle flytte gennem Luften til Loreto, hvor det endnu den Dag idag er at se til Beskæmmelse for alle Vantro. Et helligt Billede af hende selv og Jesusbarnet sendte hun paa en lignende overnaturlig Maade til Scutari i Albanien, og der blev det under Navnet Madonna del buon' officio Gjenstand for varm Tilbedelse. Nu skete det i Aaret 1467, at to fromme Pilegrime, som fra Albanien agtede sig til Italien, først valfartede til dette Billede for at anraabe om dets Bistand paa deres Vandring, men istedetfor Billedet fandt de kun en hvid Sky, som sagte gled imod Vest; de fulgte med, først til Kysten, saa over Havet — som naturligvis skiltes ad og lod dem passere tørskoede — og endelig til Nærheden af Rom, hvor Skyen forsvandt for deres Øine. Men i Rom hørte de, at der samtidig var kommet et ærværdigt Madonnabillede til Genazzano, og i dette gjenkjendte de øieblikkelig det fra Scutari. Billedet begyndte strax at gjøre Mirakler og er blevet ved dermed indtil den alleruyeste Tid, endogsaa efter 1870, og er under Navnet Madonna del buon' consiglio vidtberømt over hele Italien, men navnlig i Latium, hvorfra der to Gange om Aaret strømmer store Valfartskarere til Genazzano for at bede Helgenbilledet om Hjælp og bringe det Gaver, som kunne vinde dets Velvilie. Den aarlige Indtægt, som Kirken har af Ofre til denne Madonna, har tidligere været anslaaet til mellem 20 og 30,000 Lire, mest i ganske smaa Bidrag, og Præsterne have derfor al Grund til at behandle det med særlig Ærefrygt. Pilegrimene kunne tælles i tusindvis, navnlig til Festen den 8de September; de komme dragende i Skarer fra alle Kanter, en broget Samling af nationale Dragter, Oldinge og Børn, Mænd og Kvinder, under Tonerne af en ældgammel Valfartshymne. Allerede langt borte fra Genazzano begynde de med Bøn og Knæfald; efter et »Evviva Maria!« istemme de atter deres Sang, og jo nærmere de komme til Kirken, desto lidenskabeligere blive deres Paakaldelser, indtil de tilsidst paa deres bare Knæ kravle op ad den steile og lange Trappe, stundom kysende hvert Trin eller slikkende Støvet med deres Tunge, og paa samme Maade slæbe de sig henad Kirkegulvet, hvor de foran Madonnacapellets Jærngitter kaste sig fladt ned paa Fliserne, hylende i deres lidenskabelige Bønner som vilde Dyr og knap vovende at løfte deres Øine til det undergjørende Billede, som hænger over Alteret, men næppe kan ses for Lys, Blomster og Flitter, omhvirlvet af Viraksker fra de lovsyngende Præster og Chordreng under Klangen af Kobber- og Sølvskillinger, som rages sammen indentor Gitteret. Kirken er skummel og Capellet ligger i Mørke; Omgivelserne egne sig godt til Skueplads for Udbrud af lidenskabelig Fanatisme og hysterisk Ekstase. Udenfor er der Marken med Helgenbilleder, Rosenkranse, Amuletter, smaa Flasker med Olie fra Lamperne foran Helgenbilledet, lystig Concert og spændende Tombola. Byen har ikke Husly til disse mange Tusinder, de maa søge Hvile paa Gaderne og Trapperne; der fortære de deres haarde Brød, som de have bragt med sig den lange Vei hjemmefra, og der sove de om Natten med en Sten til Hovedpude, lykkelige, naar ikke en pludselig Regn styrter ned over dem og gjennembløder dem.

Endelig kom vor Sacristan tilbage i Følge med en ung Præst og en Chordreng, begge i hvide Messeskjorter over den sorte Dragt. Gitterdøren blev aabnet, alle Lysene paa Alteret tændtes, det gule Silkeforhæng droges tilside, og bag det viste sig forgyldte Broncedøre. Under uendelige Knæbøininger begyndte Præsten sine Bønner, Sacristanen brægede sine Responsa, Chordrengen svungede sit Røgelekar, saa at tætte og bedøvende Skyer af Virak fyldte Capellet, og udsang sit Amen, hvergang et Ave Maria var tilende. Først efter at dette havde været en god Stund, var Luften saa renset, at det Allerhelligste kunde afsløres; Broncedørene bleve aabnede, og der viste sig et lille Maleri, næppe mere end en atten Tommer i Kvadrat, mørkt og forrøget, forestillende Madonna med Christusbarnet paa Armen, begge de hellige Hoveder smykkede med Kroner af Guld, Perler, Ædelstene og Email; naturligvis er Madonnas den pragtfuldeste. Maleriet sidder saa langt inde i Alterfordybningen, at det vanskeligt kan ses, og skjønt man, naar først Bønnerne ere overstaaede, faar Lov til at komme ganske nær, er det umuligt at undersøge, hvorledes det er fastgjort; Præsterne fortælle, at det ved et vedvarende Mirakel holder sig svævende uden at være understøttet til nogen Side. Noget konstnerisk Værd har Billedet næppe, men mulig giver Alderen det en Interesse. For de Troendes Andagt og efter den katholske Kirkes Opfattelse er Maleriet en særlig Individualitet; det er ikke blot en Fremstilling af Madonna, den ene Gudsmoder, det er selv en Ma-

donna blandt de saare mange, som ere Gjenstand for Tilbedelse, en ganske speciel Gudsmoder, som er forskellig fra de andre, som har en særlig Personlighed og er udrustet med særlig undergjørende Kraft. Ved en besynderlig Mystik ere alle disse Madonnaer paa en Gang mange og en, men i Mængdens Betragtning træder Enheden i Skygge for Mangfoldigheden. Den særlige Ærefrygt, hvormed man nærmer sig Madonna del buon' consiglio, de omhyggelige Ceremonier, som skulle gaa forud for Afsløringen af Billedet, ere ikke en Hyldelse til den himmelske Maria, som man andetsteds kan nærme sig med langt færre Omsvøb, men en ganske speciel Tribut til dette ene Billede. Det er heller ikke Madonnas Hjælp og Bistand, som Pilegrimene paakalde, det er denne Madonnas og ingen andens; selv om Sansovinos Marmor-Madonna i Augustinerkirken i Rom eller Madonna del Soccorso i Spoleto eller en hvilkensomhelst anden Maria-Gjengivelse ikke har villet eller kunnet hjælpe, giver man derfor ikke tabt, man tyer til Madonna del buon' consiglio, og hun sætter igjennem, hvad hendes Rivaler ikke have formaaet. Thi alle disse Billeder af den ene og samme Maria ere virkelig indbyrdes Rivaler; de kappes i Mirakler, de misunde hverandre deres Smykker og Juveler, deres Voxlys og Motivgaver. Jo længere man tænker over dette Mysterium, desto mere broget bliver den Afgudsdyrkelse og Billedtro, som her skjuler sig under Christendommens vide Kjærlighedskaabe.

Lidt før Solnedgang vandrede vi ned gennem de steile Gader til Byens Port, hvor Vognen holdt, der skulde bringe os til Olevano. Det er en god og bred Vei, som fører igjennem Dalen med en Bro, Ponte d'Orsino, over Garigliano-Floden; den italienske Regering har allerede gjort særdeles Meget for Udvidelse og Forbedring af Veinettet i de sabinske Bjerge, man kan nu næsten overalt komme frem tilvogns mellem de større Byer, og et helt Corps af flinke Ingenieurer har travlt med ny Anlæg, der forene Soliditet med malerisk Skjønhed. Vi komme henimod Paliano, som nu ligger i Skygge under sit Bjærg; gennem en Sænkning i Høidedragene kaster Solen sine sidste Straaler paa Anagni, den mindere Klippeby, hvor saa mange Paver have maattet søge et Tilflugtsted for de oprørske Romere eller for fremmede Hærskarere, og hvor en af Pavedømmets betydningsfuldeste Begivenheder, Overfaldet paa Bonifacius VIII. ved Filip den Smukkes Udsendinge, foregik. Men i den stille Aften, omgivet af grønne Enge og frugtbare Agre, med de herlige Klippecontourer og de dybe blaalige Toner rundt om os, ere vi ikke tilbøielige til at falde hen i historiske Erindringer; Naturens Skjønhed fængsler os helt. Veien er livlig; Arbeiderne begynde at vende hjem fra deres Dagværk, nogle til Genazzano, andre til Paliano, atter andre til Olevano, som vi have liggende foran os paa sin Klippehøide, men til hvilken vi endnu have mange Slyngninger at gjøre. I Smaagrupper komme de vandrende; Manden har sin Trøie slængt over Skuldrene, den spidspullede Hat sidder kjækt paa tre Haar, han ryger sin korte Pipe og er for fornem til at bære Noget; det er Fruentimmerne, som maa bringe hjem fra Marken, hvad der behøves til Familiens Underhold, de bære deres tunge Byrder paa Hovedet og skyde sig frem under dem med en eiendommelig vrikende Bevægelse af Hofterne. Er Familien rig nok til at eie et Æsel, vender ogsaa dette fuldt belastet hjem, og ovenpaa Høbunkerne hvile maaske endda et Par Smaabørn. Men det er de Færreste, som ere saa velhavende; derimod mangler sjælden et andet nyttigt Husdyr, nemlig Grisen, den lille sorte og vævre Gris, om hvis Hals og Ryg der er snoet et Reb, som om det var et lille Seletoi, Børnenes Ven og Legekammerat, Familiens levende Sulefad, som daglig maa gjøre Veien frem og tilbage til Vignen, for der at finde sin Næring i alskens Affald og Ukrudt, og som glæder sig ved Tilværelsen i lykkelig Uvidenhed om, hvad Efteraaret skal bringe. Den prægtige røgede *prescittio*, som vi glæde os over inde i Rom, produceres for en væsentlig Del herude i de sabinske Bjerge; Skinkerne ere for kostbare til Føde for Fattigfolk, de sælges, og man tager tiltakke med Resten, naar den Tid er kommen, da den gamle Gris maa falde for Offerkniven, og en ung Gris træder ind paa dens Plads i Familielivet. Mørket falder paa, førend vi naa Olevano; Veien er nylig med et Par lange Svingninger ført helt op i selve Byen, og da vi i Skumringen komme ind i Gaden, omringes vi af en støiende Skare Dreng og Voxne, som raabe og skrike, klynge sig fast i Vognen, tigge om Bajocchi og tilbyde at vise os Vei eller bære vort Tøi. Det koster Besvær at holde os denne næsvise Bande fra Livet, men Kusken hjælper os dermed og udpeger i Skaren en Mand, som er privilegeret *juocchio* for vort Hotel, »Casa Baldi«. Vi betro os til ham, klatre tilfods op gennem nogle